

УДК 504. 054

Стегней Ж.Г., квет.н., доцент©**Роменська А.**, студентка факультету ветеринарної медицини*Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ***ВПЛИВ ДЕЯКИХ АНТРОПОГЕННИХ ЧИННИКІВ НА
НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ**

У статті показаний прямий та опосередкований антропогенний вплив на навколишнє середовище. Особлива увага зосереджена на проблемі водних ресурсів та необхідності збереження лісів та парків.

Ключові слова: антропогенні чинники, забруднення навколишнього середовища, водні ресурси, ліси, парки

Неможливо уявити людство поза природою, адже життя людини тісно вплітається в систему взаємозв'язків явищ природи, що створюють основу людського буття. Незначні зміни температури, вологості, атмосферного тиску, хімічного складу повітря та води впливають на людину. У той же час і людина має прямий і опосередкований, часто негативний вплив на навколишнє середовище. Діяльність людини завдає значної шкоди навколишньому середовищу та життєвоважливим ресурсам. Планета нині страждає від антропогенного тиску, який виявляється через забруднення навколишнього природного середовища, виснаження природних ресурсів і деградацією екосистем, ґрунтів, хижацьким винищенням лісів, зміну клімату, технічними перетвореннями і руйнуванням екосистем і ландшафтів [5, 6, 8].

На території нашої держави екологічна криза почала виявлятися ще з середини 80-х років ХХ ст. саме цей час можна вважати початком безконтрольного періоду експлуатації природи та її забруднення. Щорічно у природний обіг вводилося близько 1,5 млрд. тон первинної сировини. Обсяг накопичених відходів від добувної, металургійної та інших галузей промисловості перевищує попередні показники у декілька десятків разів. Найбільша кількість цих відходів потрапила у воду та повітря, які є основою первинного життя [7].

Метою нашої роботи було розглянути основні екологічні проблеми довкілля, пов'язані з впливом діяльності людини на навколишнє середовище.

На кругообіги, що здійснюються у природі людина має прямий чи опосередкований вплив. Під впливом антропогенних факторів відбуваються зміни у природі. "Завойовуючи" природу людство значною мірою підірвало природні умови власної життєдіяльності. Ступінь впливу суспільства на географічну оболонку Землі залежить від ступеня індустріалізації. Нині близько 60% суші займають антропогенні ландшафти, до яких належать міста, села, лінії зв'язку, дороги, промислові і сільськогосподарські центри. Вісім найбільш економічно розвинених країн споживають більше половини природних ресурсів Землі і викидають у атмосферу 2/5 забруднювачів [7, 5].

© Стегней Ж.Г., Роменська А., 2011

Існує багато свідчень локальних, регіональних та глобальних змін в біосфері. Заслугове уваги і зростання кількості та соціалізація населення. Щорічно чисельність на планеті зростає, а кількість природних ресурсів, які забезпечують життєдіяльність цього населення катастрофічно зменшується. Незважаючи на темпи розвитку темпи розвитку економіки кількість бідних і знедолених людей неспинно збільшується. Основними заходами, що допоможуть зберегти біосферу та цивілізацію є відродження та збереження різноманіття природних біоугруповань у обсягах, які забезпечать стійкість довкілля. Заслугове уваги і пряма залежність життя людей від стану навколишнього середовища. Внаслідок постійного втручання людини у природу відбувається порушення екологічної рівноваги і, як наслідок, посилення нервово-емоційного напруження при повній консервативності функцій організму [4].

Нині особливо зростає забруднення навколишнього середовища у великих містах, зокрема у великих індустріальних центрах. Відбувається значна концентрація людей у містах, з'являються і зростають багатомільйонні міста-мегаполіси, збільшується їх кількість розміри і проблеми. Переважна частина великих міст – індустріальні комплекси, головною проблемою яких є продукування виробничих відходів, сміття. Деградоване штучне міське середовище спричиняє комплексну шкідливу дію на здоров'я населення внаслідок забруднення атмосферного повітря, дефіциту сонячного проміння, води, а також наявності стресових факторів, зумовлених напруженим ритмом життя, скупченістю населення, нестачею зелених насаджень тощо. У містах люди частіше хворіють бронхітами, астмою, алергічними хворобами, тощо. Рівень інфекційних захворювань у містах також вищий [3-5, 8].

Заслугове уваги і якість води. Забезпечення екологічної рівноваги та повне задоволення потреб населення і суспільного господарства водою можливі при поліпшенні якості води та водного режиму річок, раціональному використанні води підприємствами всіх галузей господарства та відтворенні водних ресурсів. Вода має надзвичайно цінну властивість – постійно самооновлюватися під впливом сонячної радіації та самоочищення. Останнє полягає в перемішуванні забрудненої води з усією її масою у водному джерелі і подальшому процесі мінералізації органічної речовини та відмиранні бактерій [8]. У природному самоочищенні води беруть участь бактерії, гриби, водорості. Встановлено, що в процесі бактеріального самоочищення через 24 год. залишається не більше 50% бактерій, через 96 год. – 0,5%. Для самоочищення забрудненої води необхідне багаторазове розбавлення її чистою водою. У разі сильного забруднення самоочищення води не відбувається, тому потрібні спеціальні заходи і методи щодо ліквідації забруднень, які надійшли із стічними водами [9, 8, 11].

Водні ресурси є національним капіталом, яким користується сучасне й буде користуватись майбутнє покоління. Це вимагає відповідного ставлення до їх використання, охорони та відтворення. Негативні впливи (прямі й непрямі) на кількість та якість водних ресурсів необхідно розглядати як загрози національній безпеці держави. Аналіз водокористування в Україні дає можливість виділити низку таких загроз, що умовно поділені на 3 групи: економічного, екологічного та

міжнародного характеру. Там, де ріки починаються, водоохоронна зона повинна включати всю мережу ярів вище витоків. До водоохоронних зон слід віднести також повністю осушені землі, стік з яких потрапляє до річкової мережі. Необхідно впроваджувати ґрунтозахисні системи обробітку земель, природоохоронні, екологічно чисті сівозміни на полях, розташованих поряд із заплавами або крутими берегами річкових долин, ярів, коли поверхневий стік з них значною мірою впливає на режим твердого стоку та санітарний стан річки. У межах водоохоронної зони з метою запобігання забрудненню, виснаженню водних ресурсів, замуленню водних джерел впроваджується спеціальний режим господарської діяльності з суворим її обмеженням у прибережній смузі [11, 9].

Інтенсивна господарська діяльність у басейні Чорного моря призвела до виникнення синдрому морської евтрофікації, пов'язаний з інтенсивним надходженням з річковим стоком біогенних елементів, що спричинило масове "цвітіння" водоростей, зменшення вмісту розчиненого кисню, загибель бентосних організмів. Постійним явищем стали "червоні припливи" в прибережних водах. Значним стало забруднення акваторії Чорного моря шкідливими речовинами, особливо нафтопродуктами та радіонуклідами. Хімічне та інші види забруднення негативно позначилися на його біоті, що призвело до зменшення запасів промислових риб, а їх екологічну нішу зайняла медуза аурелія. Значна кількість поживи та відсутність конкурентів надало їй можливість швидко збільшити чисельність популяції. За останні роки в Чорному морі спостерігається негативна тенденція підвищення межі сірководневої зони, яка за останні три десятиріччя піднялася в середньому на 40 м, що може дуже негативно позначитися на усій екосистемі Чорного моря [1, 7]. Азовське море сьогодні є зоною екологічної катастрофи. В минулому в ньому виловлювали риби в 35 разів більше, ніж у Чорному морі, і в 12 разів більше, ніж у Балтійському. Раніше тут водилася риба 114 видів, загальний вилов її становив понад 300 тис. тон на рік. Тепер він зменшився в 6 разів.

Отже, для збереження рік, озер, ставків і морів необхідно дбайливо ставитись до водних ресурсів. В умовах інтенсивного використання ресурсів має значення розробка і впровадження економічних стимулів збереження їх у чистоті та забезпечення економії води. Необхідно вирішувати питання економічної оцінки водних ресурсів та визначати витрат від забруднення. Доцільно розробити і впровадити нормативи на водокористування та водовідведення, запровадити моніторинг віддалених екологічних наслідків водогосподарського будівництва, для чого необхідно поліпшити якість екологічної експертизи проектів та господарських планів реконструкції існуючих й будівництва нових виробничих об'єктів.

Ліс гостинно зустрічає всіх, хто шукає в ньому відпочинку, проте, йому самому потрібна безкорислива допомога. Він не може сам захистити своїх багатств або поставити лічильники. Часто до лісу приходять люди, які не знають правил поведінки в ньому, їх любов до лісу лише споживацька. Таким «лічильником» повинна бути совість людини. Розумне користування дарами природи – невід'ємне право людини. Внаслідок посиленого використання лісів і парків для відпочинку в них спостерігається ущільнення ґрунту, витоптування трав'янистих рослин,

зникнення цінних і естетичних видів рослин та порушення цілісності мікроекосистеми [2, 6, 10].

Отже, нині людство не може відмовитися від використання природних ресурсів, які є основою матеріального виробництва, проте не може миритися з деградацією навколишнього середовища внаслідок експлуатації надр землі, водних об'єктів, лісів, тваринного і рослинного світу. Тому важливим напрямом сучасного регулювання відносин у сфері взаємодії природи і людини є забезпечення раціонального природокористування. Важлива роль при цьому відводиться державі. Екологічна функція держави не повинна обмежуватися охороною навколишнього середовища, а й доповнюватися відновленням природи. Людина має переосмислити ставлення до природи, почати глибоке вивчення походження та розвитку складних взаємозв'язків і процесів у навколишньому середовищі, шукати шляхи гармонізації взаємин людського суспільства і природи.

Література

1. Аксенова О.В. Экология / О.Аксенова. – М.: Знание, 1999. – 287 с.
2. Горелов А.А. Экология / А. Горелов: Учебное пособие для вузов. – М.: Юрайт, 2001. – 312 с.
3. Екологія і закон. Екологічне право України. У 2-х книгах. – Кн. 2. К.: Юрінком Інтер, 1997. – 576 с.
4. Качинський А.Б. Порівняльний аналіз стану навколишнього середовища України та окремих держав світу / А Качинський, С. Лавриненко // Стратегічна панорама. – 1999. - №4. – С.140-149.
5. Лялюк О.Г. Моніторинг довкілля / О. Лялюк, Г. Ратшняк. – Вінниця: ВНТУ, 2004. – 140 с.
6. Межжерин В.А. Рассказы об экономии природы / В. Межжерин. – К.: Выща школа, 1988. – 174 с.
7. Монин А.С. Глобальные экологические проблемы / А. Монин, Ю. Шишков – М.: Знание, 1990. - №7'90. – 29 с.
8. Рефлекс Р. Основы общей экологии / Р. Рефлекс. – М.: Мир, 1979. – 424 с.
9. Эндрэс А. Экономика окружающей среды. Вступление / А. Эндрэс / Перев. с нем. Б.М.Данилишина. – К.: Либідь, 1995. – 168 с.
10. Ярошенко А.Ю. Как вырастить лес? / А. Ярошенко. – М.: Гринпис России, 2001. – 36 с.
11. Яцик А. Екологічні проблеми та як їм дати раду / А. Яцик // Водне господарство України. – 1998. - №1-2. – С.27-49.

Summary

Stegney Zh. Romenskaya A.

INFLUENCE SOME ANTHROPOGENIC IMPACT ON THE ENVIRONMENT

The article shows the direct and indirect anthropogenic impact on the environment. Special attention is focused on the problem of water resources and the need to preserve forests and parks.

Key words: anthropogenic factors, pollution, water resources, forests, parks

Рецензент - д.с.-г.н., проф. Параняк Р.П.